

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата психологічних наук Ю.О. Теплюк на дисертацію Гурак Галини Михайлівни «Психологічні чинники розвитку емоційної стійкості підлітків», подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Дисертація Гурак Галини Михайлівни присвячена надзвичайно актуальній темі, оскільки являє собою продуктивну спробу внести вагомий вклад у вирішення актуальної науково-практичної проблеми розвитку емоційної стійкості підлітків.

Авторкою дисертації в основному вірно визначено об'єкт, предмет, мету дослідження, а також завдання дослідження. Нею гармонійно поєднано у психологічному інструментарії як теоретичні, емпіричні, так і відповідні математичні методи дослідження. Слід також зазначити, що Галиною Михайлівною в основному правильно визначено наукову новизну отриманих результатів. Зокрема, нею уперше: виявлено ряд психологічних чинників, які впливають на негативний прояв емоційної стійкості підлітків: дисбаланс самооцінки та особистісних можливостей, особистісна невпевненість, що компенсується самоконтролем, низька опірність до стресу, імпульсивність на фоні невпевненості, дисонанс у оцінці власного «Я», мотиваційна полярність, емоційна невизначеність, публічна невпевненість, невпевненість у власних силах, агресивно-впевнена поведінка; визначено поняття емоційної стійкості підлітків як інтегративну, динамічну психологічну якість особистості, що відображає здатність підлітка ефективно реагувати на емоційні виклики, зберігати внутрішню рівновагу та відновлювати її після стресових ситуацій, характеризується здоровою впевненістю в собі та реалістичним сприйняттям особистісних можливостей, усвідомленою саморегуляцією, стресостійкістю, умінням регулювати власні емоції та виражати їх адекватно, вірою у власні

сили та здатністю будувати підтримуючі стосунки з оточуючими; теоретично обґрунтовано модель розвитку та оптимізації емоційної стійкості підлітків, створено, апробовано і доведено ефективність програми розвитку та оптимізації емоційної стійкості підлітків.

Крім того, дисертанткою удосконалено методичне забезпечення психодіагностичного вивчення психологічних чинників емоційної стійкості підлітків. У дисертації Галини Михайлівни набули подальшого розвитку поняття «емоційна стійкість підлітка» із врахуванням специфіки чинників розвитку емоційної стійкості; наукові уявлення про процес розвитку емоційної стійкості підлітків під час переживання глобальних неконтрольованих життєвих криз (пандемія, війна).

Безперечним необхідно визнати і практичне значення одержаних результатів дослідження, яке полягає у тому, що адаптований пакет психодіагностичних методик з вивчення рівневих проявів емоційної стійкості підлітків та категорій особистісних якостей, що впливають на емоційну стійкість підлітків, розроблена модель, апробована та впроваджена програма розвитку та оптимізації емоційної стійкості підлітків, запропоновані психолого-педагогічні рекомендації щодо оптимізації емоційної стійкості підлітків, можуть бути застосовані у науковій і практичній діяльності науковців, шкільних психологів, педагогів, практичних психологів, соціальних працівників, батьків та сприятимуть покращенню взаєморозуміння із емоційно нестійкими підлітками.

У першому розділі «Теоретичні підходи до вивчення психологічних чинників емоційної стійкості підлітків» авторкою проаналізовано наукові підходи до вивчення поняття «емоційна стійкість», здійснено огляд особливостей емоційної стійкості на різних вікових етапах особистості та висвітлено основні групи чинників емоційної стійкості особистості.

У другому розділі «Емпіричне дослідження чинників розвитку емоційної стійкості особистості у підлітковому віці» авторка дисертації презентувала аналіз результатів констатувального експерименту щодо

виявлення і порівняння особливостей прояву та чинників виникнення емоційної стійкості/нестійкості серед молодших та старших підлітків.

У третьому розділі «Психологічний супровід розвитку емоційної стійкості підлітків» дисертанткою представлено теоретичні засади побудови формульовального експерименту, змістові та процесуальні аспекти психологічної корекції та оптимізації рівневого прояву емоційної стійкості старших підлітків, аналізуються кількісні та якісні результати апробації програми з розвитку емоційної стійкості підлітків, формулюються практичні рекомендації психологам, педагогам, батькам щодо специфіки взаємодії із підлітками з метою оптимізації їх емоційної стійкості.

У цілому зазначимо, що дисертанткою у роботі на великому теоретичному та емпіричному матеріалі, послідовно та неухильно дотримуючись визначених у теоретичній частині методологічних засад, розкриваються та обґрунтовуються її основні положення. При цьому, доведення їх здійснюється авторкою із належною доказовістю і послідовністю.

Разом із тим при загальному позитивному враженні від опанованої роботи вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження, побажання та рекомендації.

1. У дисертації неодноразово зустрічаються поняття «емоційна стійкість» та «стресостійкість», проте іноді використовуються як синонімічні, а інколи як складові одне одного. На мою думку, не вистачає чіткої авторської позиції стосовно взаємовідношення зазначених понять (с. 119 - однією із потенційних психологічних особливостей емоційної стійкості особистості молодших підлітків ми розглядаємо стресостійкість).

2. У п. 2.3 не повною мірою розкрито загальні особливості розвитку особистості у підлітковому віці. До того ж, авторці не вистачає доказової аргументації, чи виявився показник зміни емоційної стійкості учнів 6-х та 7-х класів статистично значущим.

3. Пп. 2.3.2 «Аналіз психологічних чинників, що зумовлюють емоційну нестійкість особистості підлітка» здається надлишковим, оскільки виходить за межі визначеного нею предмету дослідження.

4. У роботі зустрічаються орфографічні та пунктуаційні помилки, русизми (наприклад, «значимість», - а правильно - значущість; «науковці виділяють ряд факторів» - а правильно - виокремлюють низку чинників, с. 44. На с. 61 – «особистісні утворення, які виступають причинами», - а правильно – які є...). 7. По тексту роботи авторка використовує як посторінкові посилання, так і подає посилання, які наводяться у списку використаних джерел, хоча мала б обрати лише один із цих двох варіантів. При наведенні у квадратних дужках джерел авторка деколи вказує більше, ніж п'ять (с. 81). Ці посилання вказуються наприкінці речення, а не усередині.

Але викладені вище зауваження, побажання та рекомендації не впливають суттєво на цілком позитивну оцінку самої роботи та тому не знижують наукову і практичну цінність дисертаційного дослідження Гурак Галини Михайлівни. Детальне вивчення її дисертації на тему «Психологічні чинники розвитку емоційної стійкості підлітків» дозволяє зробити висновки, що її авторка оволоділа методологією наукової діяльності, і це дозволило їй якісно та на високому рівні виконати поставлене наукове завдання. Тому дисертацію Галини Михайлівни є усі підстави вважати самостійним завершеним науковим дослідженням, що виконане на належному науковому рівні, воно відзначається науковою новизною, теоретичною та емпіричною обґрунтованістю отриманих результатів, а також їхньою очевидною практичною значущістю. Отримані дисертанткою наукові доробки викладено згідно вимог до наукового стилю, її наукова праця є кваліфікованою інтерпретацією основних положень, що містяться у власному дослідженні. Основні результати дисертації із достатньою повнотою відображено у 14 наукових працях, серед них 6 статей у виданнях, затверджених МОН України як фахові у галузі психології, 1 стаття – у міжнародних наукометричних

виданнях, а також 7 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Таким чином, дисертаційна робота Гурак Галини Михайлівни відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44, а її авторка – Гурак Галина Михайлівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

викладач кафедри Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

кандидат психологічних наук

«30» квітня 2024 року

Юлія ТЕПТЮК

Відгук Юлії ТЕПТЮК засвідчую:
ректор Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

професор

Олександр БЕЗЛЮДНИЙ